

Gemeente
Amsterdam

Pilot bodycams II

Eindevaluatie

Onderzoek, Informatie en Statistiek

In opdracht van: Toezicht en Handhaving in de Openbare Ruimte (THOR)

Projectnummer: 19086

Sara de Wilde

Nathalie Bosman

Josca Boers

M.m.v. Jeroen Slot en Sara Rubingh

Bezoekadres: Weesperstraat 113-117

Postbus 658, 1000 AR Amsterdam

s.wilde@amsterdam.nl

Telefoon 020 251 0333

data.amsterdam.nl

nathalie.bosman@amsterdam.nl

Amsterdam, januari 2020

Foto voorzijde: Handhaving, fotograaf Richard Mouw (2019)

Inhoud

Samenvatting en conclusies	4
Inleiding	4
Methode	4
Resultaten	5
Conclusie	6
Inleiding	7
Achtergrond	7
Het onderzoek	8
Rapportage	9
1 Methode en respons enquête	11
1.1.1 Nulmeting	11
1.1.2 Tussentijdse meting	12
1.1.3 Eindmeting	13
2 Het gebruik van de bodycam	15
2.1 De loggegevens	15
2.2 Ervaringen van de handhavers – de enquêteresultaten	16
2.3 Conclusies gebruik van de bodycam	19
3 Veiligheidsbeleving	20
3.1 Handhavers met een bodycam	20
3.2 Handhavers zonder bodycam	22
3.3 Uitkomsten naar risicogebieden	24
3.4 Uitkomsten naar achtergrondkenmerken	25
3.5 Conclusies veiligheidsbeleving	25
4 Ervaringen met agressie en geweld	27
4.1 Handhavers met een bodycam	27
4.2 Handhavers zonder bodycam	31
4.3 Uitkomsten naar risicogebieden	35
4.4 Uitkomsten naar achtergrondkenmerken	36
4.5 Agressie en geweld in relatie tot veiligheidsbeleving	36
4.6 Conclusies agressie en geweld	37

Samenvatting en conclusies

Inleiding

Handhavers in Amsterdam hebben te maken met agressie en geweld tijdens hun werk. Om het veiligheidsgevoel van de handhavers te vergroten, is Toezicht en Handhaving in de Openbare Ruimte (THOR) in de zomer van 2019 een pilot gestart met ongeveer 100 bodycams. Niet alle handhavers kregen een bodycam. Voor de pilot is een aantal teams geselecteerd, met name teams die een groter risico hebben op agressie en geweld. De teamleiders hebben de bodycams vervolgens aan een aantal handhavers van hun team gegeven. Het is niet bekend of dat random is gebeurd.

De bodycams staan tijdens de dienst standaard op stand-by. In deze stand wordt er gefilmd en geluid geregistreerd, maar dit wordt niet opgeslagen. De handhavers mogen zelf bepalen wanneer zij hun bodycam aanzetten om de beelden en geluid op te laten slaan. De handhavers moeten een mededeling doen als er wordt gestart met filmen.

Methode

THOR heeft aan Onderzoek, Informatie en Statistiek (OIS) gevraagd om de pilot te evalueren. OIS heeft de loggegevens van de bodycam geanalyseerd om zicht te krijgen op het gebruik van de bodycams en online enquêtes afgenomen onder handhavers op drie momenten:

- Een **nulmeting** onder *alle* handhavers, voorafgaand aan de pilot (mei 2019). We maken onderscheid tussen handhavers die wel en niet een bodycam zouden krijgen.
- Een **tussentijdse** meting onder handhavers met een bodycam, twee maanden na de start van de pilot (augustus 2019).
- Een **eindmeting** onder *alle* handhavers, een half jaar na de start van de pilot (december 2019). We maken onderscheid tussen handhavers die wel en niet een bodycam dragen.

Met de informatie uit de enquêtes kijken we naar de invloed van de bodycam op het veiligheidsgevoel en op de confrontatie met agressie en geweld. Om daar inzicht in te krijgen, kijken we hoe het op deze aspecten ging vóór de pilot en een half jaar na de start van de pilot. We vergelijken de groep handhavers met bodycams en de groep handhavers zonder bodycams op hun ontwikkeling tussen die twee momenten.

Er is geen sprake van een randomized controlled trial (RCT) omdat de groepen die we vergelijken (handhavers met en zonder bodycam) niet geheel random zijn gekozen. Zoals gezegd is niet helemaal bekend hoe de bodycams zijn verdeeld. Daarnaast is de vergelijkingsgroep, handhavers zonder bodycam, mogelijk niet zuiver. Dat komt door problemen met de contactgegevens van deze groep om hen aan te schrijven voor de eindenquête. Desondanks is binnen de mogelijkheden een zo goed mogelijke vergelijkbaarheid tussen de groepen handhavers met en zonder bodycam nagestreefd. Zo kijken we ook specifiek naar handhavers met en zonder bodycam die in grotere mate worden blootgesteld aan risico's.

Resultaten

Gebruik van de bodycam

Handhavers zijn de bodycam gerichter gaan gebruiken, zijn er tevreden over en willen hem houden

De meeste bodycamgebruikers (71%) willen het apparaat blijven gebruiken. De bodycam scoort goed op gebruiksaspecten en is na zes maanden door meer handhavers aangezet om beelden op te nemen dan dat na twee maanden het geval was. Handhavers hebben de bodycam gemiddeld 20 keer per persoon aangezet tijdens de hele pilotperiode. Verder blijkt uit de loggegevens dat in de loop van de pilot de gebruiksfrequentie afneemt. We weten dat handhavers de bodycam in het begin van de pilot ook hebben aangezet om te wennen. Naarmate de pilot vordert, wordt de gemiddelde opnameduur langer. Deze resultaten duiden erop dat de bodycam gerichter wordt gebruikt. Als handhavers zelf een situatie mogen schetsen waarin ze de bodycam hebben aangezet, blijkt dat vooral te zijn wanneer zij te maken hebben met agressie tijdens een staande- of aanhouding en in situaties met een grote groep (agressieve) omstanders.

Veiligheidsbeleving

Handhavers zijn zich veiliger gaan voelen, maar niet duidelijk vanwege de bodycam

Het aandeel handhavers met een bodycam dat zich wel eens onveilig voelt is tijdens de pilot iets toegenomen (van 68% naar 79%) maar zij zijn zich wel *minder vaak* onveilig gaan voelen (van 30% 'altijd' of 'vaak' onveilig naar 19%). Van de handhavers zonder bodycam voelde een kleiner deel zich voor de pilot wel eens onveilig en dat aandeel nam licht af (van 69% naar 65%). Ook zij voelen zich na een half jaar minder vaak onveilig (van 20% 'altijd' of 'vaak' naar 7%). De positieve ontwikkeling geldt voor alle handhavers en is daarom niet zonder meer toe te schrijven aan de bodycam. Ook als we alleen kijken naar handhavers met en zonder bodycam die blootgesteld worden aan soortgelijke risico's, zien we vergelijkbare uitkomsten. Als aan de handhavers zelf expliciet wordt gevraagd of zij zich veiliger voelen door de bodycam, dan wordt dat door 33% bevestigend beantwoord. Daar tegenover geeft twee derde dat aan dat de bodycam geen invloed op het veiligheidsgevoel heeft. Niemand voelt zich onveiliger door de bodycam.

Handhavers willen de bodycam wel blijven of gaan gebruiken

Zoals hierboven beschreven, wil 71% van de handhavers de bodycam wel blijven gebruiken. Dat geldt ook voor ruim de helft (59%) van de handhavers die aangeven dat de bodycam geen effect heeft op hun veiligheidsgevoel. Ook de meeste handhavers zonder bodycam zou het apparaat (misschien) willen gebruiken. Handhavers willen de bodycam echter niet per se of uitsluitend blijven (of gaan) gebruiken vanwege de invloed het veiligheidsgevoel. Handhavers lijken de bodycam met name prettig te vinden als bewijsmiddel maar geven aan dat het hen niet fysiek beschermt in situaties waarin hun fysieke veiligheid in het gedrang is. Wellicht is het bewijsmiddel die de beelden kunnen zijn een belangrijke overweging om de bodycam te willen blijven gebruiken.

Agressie en geweld

Minder handhavers zijn geconfronteerd met agressie en geweld maar dat lijkt geen sterk verband te hebben met de bodycam

Hoewel nog vrijwel alle handhavers geconfronteerd worden met agressie en geweld (98%), zien we wel een afname van handhavers die met de meer ernstige vormen te maken hebben gehad: minder handhavers hadden te maken met persoonlijke bedreiging en fysieke agressie dan voor de pilot. Dat geldt echter voor zowel handhavers met een bodycam als handhavers zonder

bodycam en de ontwikkeling is iets positiever voor handhavers zonder bodycam. Ook als we alleen kijken naar handhavers die blootgesteld wordt aan soortgelijke risico's, zien we vergelijkbare uitkomsten: een positievere uitkomst en ontwikkeling voor handhavers zonder bodycam. Tijdens een staande houding hebben handhavers minder vaak te maken met agressie en geweld dan een half jaar eerder maar ook hiervoor geldt dat dit niet uniek is voor de bodycamdragers. We zien dus geen positievere ontwikkeling bij handhavers met een bodycam dan bij handhavers zonder bodycam. Uit dit deel van het onderzoek is daarom dan ook niet af te leiden dat de bodycams gedurende de looptijd van de pilot hebben geleid tot afname van ervaren agressie en geweld. Als we aan handhavers zelf expliciet vragen of zij meer, minder of evenveel agressie ervaren sinds het dragen van de bodycam, zegt 24% minder agressie en geweld te ervaren en 64% nog evenveel. Niemand maakte meer agressie en geweld mee sinds het dragen van de bodycam.

Conclusie

Handhavers zijn positief over het gebruik van de bodycam, zijn de bodycam gerichter gaan gebruiken en willen het apparaat graag blijven gebruiken. Ook de meerderheid van de handhavers zonder bodycam zou er (misschien) een willen. De wens om een bodycam te (blijven) dragen, is niet alleen ingegeven door een (gepercipieerd) effect op de veiligheid. Ook een andere overweging speelt mee bij de wens om de bodycam te blijven gebruiken. Als de bodycam geen bescherming biedt tegen fysieke dreiging of geweld, kan de bodycam wel bewijsmateriaal leveren dat achteraf is op te vragen als dat nodig is.¹

¹ Overigens zij voor de volledigheid opgemerkt dat de inzet van beelden als bewijsmateriaal aan specifieke regelgeving is gebonden.

Inleiding

Het merendeel van de handhavers in Amsterdam heeft tijdens het werk te maken met agressie en geweld.² Om hun veiligheidsgevoel te vergroten, zijn 103 handhavers van Toezicht en Handhaving in de Openbare Ruimte (THOR) in de zomer van 2019 in het kader van een pilot uitgerust met een bodycam.

Achtergrond

De pilot en het inzetkader

De pilot met de bodycams is gestart in juni 2019 en duurt negen maanden. Tijdens de pilot zijn bodycams van drie verschillende leveranciers gebruikt. Door THOR zijn zes verschillende teams geselecteerd³ voor de pilot: vijf teams die werken in risicogebieden (Taxi, VOV, Centrum, motorrijders, Zuidoost) en een team dat werkt in een gebied met minder risico's (Zuid). Niet alle handhavers in deze teams kregen een bodycam. De deelnemers aan de pilot zijn door de teamleiders van de betreffende zes teams geselecteerd.⁴

Het inzetkader⁵ biedt richtlijnen voor het gebruik van de bodycam. De bodycam staat standaard op stand-by. In deze stand wordt er gefilmd en geluid geregistreerd, maar dit wordt niet opgeslagen. Zodra de handhaver de bodycam aanzet, worden de beelden en het geluid opgeslagen, inclusief 30 seconden tot twee minuten (afhankelijk van het type bodycam) voordat de opnameknop op de camera wordt ingedrukt. Als de handhaver de bodycam weer op stand-by zet, loopt de opname en opslag nog 30 seconden tot twee minuten door (ook afhankelijk van het type bodycam). Dit wordt de pre- en post-recording genoemd. Als de handhaver de bodycam heeft aanzet om beelden op te nemen, wordt er niet gestopt met filmen als iemand daar bezwaar tegen maakt: gefilmde mensen kunnen achteraf bezwaar maken via een schriftelijke procedure. De handhavers bepalen zelf wanneer zij de bodycam aanzetten. Wel bevatte het inzetkader een advies over het aanzetten van de bodycam, bijvoorbeeld wanneer een persoon wordt benaderd voor een staande houding of wanneer tijdens een gesprek de situatie daartoe aanleiding geeft.

Hoe werkt een bodycam?

Een bodycam is een kleine draagbare camera die op of aan het lichaam wordt bevestigd en die videobeelden en geluid kan registreren en/of opslaan. Bodycams kunnen een extra middel zijn voor handhavers om te kunnen de-escaleren in situaties die uit de hand dreigen te lopen en kunnen het veiligheidsgevoel van handhavers en burgers ter plaatse vergroten. Daarnaast kan de bodycam een preventieve werking hebben ten aanzien van ongewenst gedrag van alle betrokken partijen. De opnames kunnen onder bepaalde voorwaarden worden opgevraagd om als bewijslast op te voeren bij (gewelds)incidenten en klachtafhandelingen.

² OIS (2018). *Agressie en geweld tegen handhavers*.

³ Gedurende de pilot is een aantal handhavers veranderd van team waardoor nu ook in enkele andere teams bodycams worden gedragen.

⁴ Bij het selecteren van de pilotdeelnemers waren geen selectiecriteria van toepassing, maar het was ook niet verplicht om de bodycams random uit te delen. Daarom is niet bekend in welke mate de selectie van deelnemers random is.

⁵ Te raadplegen via <https://amsterdam.raadsinformatie.nl/document/8077732/1/09012f9782b96cbf>.

De opgeslagen beelden van de bodycam worden vergrendeld opgeslagen en alleen geautoriseerde personen kunnen de beelden terugzien. Dat kan bijvoorbeeld voor een strafrechtelijk onderzoek of wanneer een burger de beelden opvraagt. De handhavers kunnen de beelden zelf niet terugzien. Indien beelden niet worden opgevraagd, worden deze maximaal 28 dagen bewaard en daarna automatisch definitief vernietigd.

Monitoring en evaluatie van de pilot

De pilot met de bodycam is gemonitord om de effecten van het gebruik te kunnen meten en te evalueren. Enerzijds heeft THOR zelf gesprekken met handhavers gevoerd over de uitvoering van de pilot, waarin is gesproken over het gebruiksgemak van de bodycam, de technische aspecten van de bodycam en de waarnemingen van de handhaver zelf. Daarnaast heeft THOR aan OIS gevraagd om een evaluatieonderzoek uit te voeren naar de pilot met de bodycams. De voorliggende rapportage gaat in op het evaluatieonderzoek van OIS.

Het onderzoek

THOR heeft aan OIS gevraagd om te onderzoeken of handhavers die tijdens de pilot een bodycam zijn gaan dragen, zich veiliger zijn gaan voelen door de bodycam en minder agressie- en geweldsincidenten hebben meegemaakt. OIS heeft dit onderzocht door middel van enquêtes onder handhavers. Daarnaast heeft OIS het gebruik van de bodycam in kaart gebracht, door in dezelfde enquêtes vragen daarover te stellen aan handhavers die meededen aan de pilot en door de loggegevens van de bodycams te analyseren.

Veiligheidsbeleving en ervaren agressie en geweld

OIS heeft op drie momenten een enquête afgenomen onder handhavers. De eerste meting is een **nulmeting** onder *alle* handhavers, voordat de pilot met de bodycams startte (mei/juni 2019). Met deze meting is in kaart gebracht hoe veilig handhavers zich voelen voorafgaand aan de pilot met de bodycams en hoe vaak ze te maken krijgen met agressie en geweld (zie bijlage 1 voor de volledige enquête). OIS heeft voor deze meting een vragenlijst ontwikkeld die gebaseerd is op eerder onderzoek naar agressie en geweld onder handhavers in 2017 (m.b.t. ervaringen met agressie en geweld)⁶ en op de evaluatie bodycams 2016 (m.b.t. veiligheidsbeleving in het werk)⁷.

De tweede meting betrof een **tussenmeting** na twee à drie maanden (augustus 2019) onder handhavers die vanwege hun deelname aan de pilot een bodycam droegen. In die enquête is onder andere aan hen gevraagd of zij zich veiliger voelen door het dragen van de bodycam, of zij anders handelen, of en hoe zij de bodycam gebruiken en wat vooraf de verwachtingen waren van de bodycam (zie bijlage 2 voor de volledige enquête).

Tot slot is er na ongeveer een half jaar (december 2019) een **eindmeting** uitgevoerd ten behoeve van de eindevaluatie. Deze meting betrof grotendeels een herhaling van de nulmeting: een enquête onder *alle* handhavers (met en zonder bodycam) waarin is gevraagd naar de veiligheidsbeleving en de ervaringen met agressie en geweld. Bodycamdragers kregen daarnaast

⁶ OIS (2018). *Agressie en geweld tegen handhavers*.

⁷ OIS (2016). *Evaluatie pilot bodycams*.

enkele vragen over het bodycamgebruik, grotendeels overeenkomstig met de tussenmeting (zie bijlage 3 voor de volledige enquête).

De resultaten van de nulmeting en tussenmeting zijn tussentijds gerapporteerd aan THOR.⁸ De huidige rapportage bevat de eindevaluatie, waarbij de resultaten van de eindmeting worden gepresenteerd en vergeleken met 1) de nulmeting om te kijken of het veiligheidsgevoel onder handhavers die de bodycams dragen is toegenomen en de agressie en het geweld tegen hen is afgenomen en 2) de tussenmeting, om te kijken of er iets is veranderd in de ervaringen met het gebruik van de bodycam. Omdat de nulmeting en de eindmeting zijn uitgevoerd onder zowel handhavers met als zonder bodycam (of die er wel of niet een zouden gaan krijgen) kan worden gekeken naar de verschillen tussen de twee groepen. Daarbij is de hypothese dat de handhavers met bodycam zich een half jaar na de pilot veiliger voelen en minder te maken hebben met agressie en geweld. Als handhavers zonder bodycam zich vanwege interveniërende factoren ook veiliger zijn gaan voelen en minder te maken hebben met agressie en geweld, is de hypothese dat de ontwikkeling voor handhavers met bodycam nog positiever is. We controleren daarbij of we ook verschillen zien als we de handhavers uitsplitsen naar mate van blootstelling aan risico's. Daarvoor wordt in de analyse onderscheid gemaakt tussen twee groepen:

1. Handhavers die alleen werken of handhavers waarvoor de kans op confrontatie met agressie en geweld groter is, bijvoorbeeld door het gebied waar zij werken. Voor de leesbaarheid noemen we dit handhavers in risicogebieden. Het gaat om handhavers in de teams Centrum, VOV, Taxi, Motorrijders en Zuidoost.
2. Handhavers die in overige gebieden werken: de teams Noord, Oost, West, Nieuw-West en FIT/TSI.⁹

Gebruik van de bodycams

De loggegevens van de bodycam laten zien hoe de bodycams in de praktijk worden gebruikt en kunnen eventueel de enquêteresultaten over agressie en geweld en de veiligheidsbeleving duiden. Er is gekeken naar hoeveel opnames er zijn gemaakt en hoe lang de opnames waren. OIS heeft de loggegevens geanalyseerd over de periode 1 juni (start van de pilot) tot en met 17 december 2019. Ook zijn de loggegevens van het eerste deel van de pilot (juni-augustus) vergeleken met het tweede deel van de pilot (september-december). Uit de tussentijdse enquête onder handhavers bleek namelijk dat een deel van de handhavers de bodycam niet heeft gebruikt. THOR is daarna met handhavers in gesprek gegaan over het al dan niet aanzetten van de bodycam. Naast de loggegevens is ook bekend hoe vaak een verzoek is gedaan voor het veiligstellen van de beelden van de bodycam. Deze gegevens worden ook meegenomen in dit onderzoek.

Rapportage

In de voorliggende rapportage worden allereerst voor de enquêtes de methoden toegelicht en wordt een overzicht gegeven van de respons en een aantal achtergrondkenmerken, waar

⁸ OIS (2019). *Pilot bodycams II – 0-meting*; OIS (2019). *Pilot Bodycams II – tussentijdse evaluatie*.

⁹ Handhavers werkzaam in team Zuid zijn niet meegenomen in deze verdeling. Dit zijn handhavers die niet werken in een risicogebied. Sommige handhavers uit dit team dragen een bodycam, maar omdat zij de enige handhavers met een bodycam zijn in een *niet risicogebied*, zijn de aantallen te klein om als groep uitspraak over te doen. Voor een goede vergelijking zijn de handhavers uit Zuid zonder bodycam daarom ook niet meegenomen in deze verdeling.

mogelijk uitgesplitst naar handhavers met en zonder bodycam. Daarna volgt een hoofdstuk waarin het gebruik van de bodycam wordt beschreven op basis van de loggegevens en de enquêtes onder handhavers die deelnamen aan de pilot. In de daaropvolgende hoofdstukken komen de veiligheidsbeleving en de meegemaakte agressie- en geweldsincidenten aan bod. In deze hoofdstukken wordt telkens, waar mogelijk, een onderscheid gemaakt tussen handhavers met een bodycam en zonder een bodycam en worden de nulmeting en de eindmeting voor beide groepen vergeleken. Ook worden de resultaten bekeken voor handhavers met en zonder bodycam die in risicogebieden werken en voor de achtergrondkenmerken van handhavers (leeftijd en geslacht). De hoofdstukken worden afgesloten met een korte conclusie.

1 Methode en respons enquête

In dit hoofdstuk worden voor alle drie de metingen de werving voor de enquêtes toegelicht en een responsoverzicht gegeven. Waar mogelijk wordt onderscheid gemaakt tussen handhavers met en zonder bodycam.

1.1.1 Nulmeting

Methode

Eind mei 2019 hebben 339 handhavers per e-mail een link ontvangen naar een online vragenlijst. De handhavers hadden twee weken de tijd om de enquête in te vullen. De pilot was toen nog niet gestart en het was nog niet bekend wie een bodycam zou gaan dragen. Ten behoeve van de voorliggende rapportage (waarin handhavers met en zonder bodycam worden vergeleken) is met terugwerkende kracht wel een onderscheid gemaakt tussen handhavers die in de pilot *geen bodycam zouden gaan krijgen* en die *wel een bodycam zouden gaan krijgen*, aangeduid als handhavers met bodycam en zonder bodycam.¹⁰

Respons

De enquête voor de nulmeting is door 141 handhavers ingevuld (respons=32%): 44 respondenten die een bodycam zouden gaan krijgen en 97 die geen bodycam zouden krijgen. Er is een (klein) verschil tussen deze groepen: onder handhavers met bodycam is een iets groter deel jonger dan 35 en een iets groter aandeel man dan van de handhavers zonder bodycam (tabel 1.1). In de respons zijn er 40 respondenten met bodycam die werken in een risicogebied, 35 handhavers zonder bodycam die werken in een risicogebied en 57 die geen bodycam dragen en niet in een risicogebied werken.

¹⁰ Dit onderscheid is door de data collectie unit (dcu) van OIS gemaakt met behulp van de doelgroep van de tussentijdse meting (alle handhavers met een bodycam). De onderzoekers hebben vervolgens gewerkt met een geanonimiseerd bestand van de nulmeting (niet-herleidbare ID's met een kenmerk 'wel' of 'geen' bodycam). De onderzoekers konden de data niet herleiden naar personen en er is enkel op groepsniveau gerapporteerd.

Tabel 1.1 Responsoverzicht nulmeting

	geen bodycam (n=97)		bodycam (n=44)	
	aantal	%	aantal	%
<i>Leeftijd</i>				
19-34	36	37	19	43
35-49	18	19	7	16
50-plus	28	29	12	27
onbekend	15	16	6	14
<i>Geslacht</i>				
man	63	65	31	71
vrouw	29	30	10	23
anders				
geen antwoord	5	5	3	7
<i>Teams in risicogebieden</i>				
wel in risicogebied	35	36	40	91
niet in risicogebied	57	59		
totaal	97	100	44	100

1.1.2 Tussentijdse meting

De tussentijdse meting betrof een enquête onder handhavers met een bodycam, tweeënhalve maand na aanvang van de pilot (augustus 2019). Een online vragenlijst is per e-mail uitgestuurd op 29 juli aan de 103 handhavers met een bodycam. Zij hadden drie weken de tijd om de vragenlijst in te vullen. De meting vond plaats in een vakantieperiode en de handhavers hadden de bodycam nog maar kort in gebruik. Sommigen gaven daarom aan dat zij het lastig vonden om vragen over de bodycam te beantwoorden.

Respons

77 van de 103 handhavers vulden de vragenlijst voor de tussenmeting in (75%). Net als in de nulmeting was een relatief groot deel jonger dan 35 jaar en er deden relatief gezien meer mannen mee dan in de nulmeting (tabel 1.2). 64 handhavers die meededen aan de tussentijdse meting, zijn werkzaam in een risicogebied.

Tabel 1.2 Responsoverzicht tussentijdse meting, handhavers met bodycam (n=77)

	aantal	%
<i>Leeftijd</i>		
19-34	32	42
35-49	15	20
50-plus	22	29
onbekend	8	10
<i>Geslacht</i>		
man	60	78
vrouw	10	13
anders		
geen antwoord	7	9
<i>Teams in risicogebieden</i>		
wel in risicogebied	64	83
niet in risicogebied		
totaal	77	100

1.1.3 Eindmeting

Een half jaar na de start van de pilot zijn *alle* handhavers (met en zonder bodycam) benaderd om mee te doen aan een enquête over hun veiligheidsbeleving en ervaringen met agressie en geweld¹¹ (de eindmeting). Voor beide groepen kan worden gekeken hoe het gaat en of er een verandering heeft plaatsgevonden ten opzichte van de nulmeting. De hypothese is dat handhavers met een bodycam zich veiliger zijn gaan voelen en minder te maken hebben gekregen met agressie en geweld. Als dit vanwege interveniërende factoren ook geldt voor handhavers zonder bodycam, is de hypothese dat de ontwikkeling voor handhavers met bodycam positiever is. Handhavers met een bodycam hebben wederom ook vragen gekregen over het gebruik van de bodycam om te kijken of dat is veranderd sinds de tussentijdse meting.

Tijdens de pilot vond er een reorganisatie plaats bij THOR waardoor er geen correcte lijst met handhavers met en zonder bodycam beschikbaar was. In de eindmeting zijn daardoor met name in de groep handhavers *zonder* bodycam mensen benaderd die niet tot de doelgroep behoorden en sommige handhavers die tot de doelgroep behoorden, zijn niet aangeschreven. Hoewel er is geprobeerd om dit te corrigeren, kan niet worden gegarandeerd dat de respons zuiver is en er in de eindmeting een soortgelijke groep is aangeschreven als bij de nulmeting. Dit dient in acht te worden genomen bij de voorliggende enquêteresultaten en vergelijkingen tussen de nul- en eindmeting. Daarnaast is de groep handhavers die een bodycam draagt tussentijds veranderd: een aantal handhavers draagt inmiddels geen bodycam meer en een aantal andere handhavers heeft een bodycam gekregen. Deze verandering is klein: er zijn +/- 100 bodycams in gebruik en er zijn 90 handhavers die de bodycam gedurende de hele pilot droegen. Handhavers die de bodycam ten tijde van de eindmeting nog maar kort gebruikten, zijn niet uitgenodigd om mee te doen aan de enquête.

¹¹ De bodycam is in de uitnodiging voor de enquête niet genoemd om eventuele sturing van de respondenten in hun antwoorden te voorkomen.

Respons

Van de 481 benaderde handhavers, reageerden er 222 (46%): 58 handhavers met een bodycam en 164 zonder. Omdat het onderzoek is gericht op de ontwikkelingen van beide groepen (met en zonder bodycam), kijken we of de achtergrondkenmerken van beide groepen niet zijn veranderd. Op die manier kunnen we uitsluiten dat eventuele verschillen die we vinden op inhoudelijke onderwerpen (veiligheidsbeleving, agressie en geweld) komen doordat we handhavers met andere achtergrondkenmerken hebben bevestigd dan tijdens de nulmeting.

Als we kijken naar de handhavers *zonder* bodycam, dan zien we in de verdeling in leeftijd en geslacht geen wezenlijke verschillen tussen de nulmeting en de eindmeting (tabel 1.3). Bij de groep handhavers *met* een bodycam zien we enkele verschillen. Een klein verschil is te zien in leeftijd: het aandeel responderende 35-49-jarigen nam af en nam toe binnen de groep 50-plussers. Een iets groter verschil zien we in geslacht van de respondenten: in de nulmeting was 23% vrouw, in de eindmeting is dat 14%. Er deden iets meer mannen mee (van 71% naar 76%) maar er was ook een iets groter deel dat in de eindmeting 'anders' of 'geen antwoord' invulde. In de eindmeting zijn er 112 respondenten die niet in een risicogebied werken en 87 in een risicogebied (39 zonder een bodycam en 48 met een bodycam).

Bij de enquêteresultaten van met name de nul- en eindmeting dient in acht te worden genomen dat het absolute aantal responderende handhavers met een bodycam vrij laag is in aantal (n=44 en n=58). De groepen zijn groot genoeg om uitspraken over te doen en vertegenwoordigen een groot aandeel van de handhavers met een bodycam (responspercentages van 42% en 59%), maar tegelijkertijd kunnen antwoorden van een relatief klein aantal respondenten een behoorlijke invloed hebben op de uitkomsten.

Tabel 1.3 Responsoverzicht nulmeting en eindmeting

	nulmeting				eindmeting			
	geen bodycam (n=97)		bodycam (n=44)		geen bodycam (n=164)		bodycam (n=58)	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%	aantal	%
<i>Leeftijd</i>								
19-34	36	37	19	43	67	41	25	43
35-49	18	19	7	16	27	17	6	10
50-plus	28	29	12	27	45	27	19	33
onbekend	15	16	6	14	25	15	8	14
<i>Geslacht</i>								
man	63	65	31	71	109	67	44	76
vrouw	29	30	10	23	43	26	8	14
anders					1	1	1	2
geen antwoord	5	5	3	7	11	7	5	9
<i>Teams in risicogebied</i>								
wel in risicogebied	35	36	40	91	39	24	48	83
niet in risicogebied	57	59			112	68		
totaal	97	100	44	100	164	100	58	100

2 Het gebruik van de bodycam

2.1 De loggegevens

De loggegevens van de bodycam laten zien hoe de bodycam in de praktijk is gebruikt. Hierbij is gekeken naar het aantal opnames en de duur van de opnames in de periode 1 juni tot en met 17 december 2019.¹² We rapporteren over de totalen van de drie typen bodycams.

In de periode 1 juni tot en met 17 december zijn in totaal 2.081 opnames gemaakt met de 103 bodycams, wat neerkomt op ongeveer 20 opnames per bodycam (tabel 2.1). In totaal namen de bodycams in deze periode bijna 262 uur aan beelden op. Gemiddeld duurt een opname zeven minuten en drie seconden.

Tabel 2.1 Gegevens van de bodycams over de periode 1 juni tot en met 17 december (abs.)

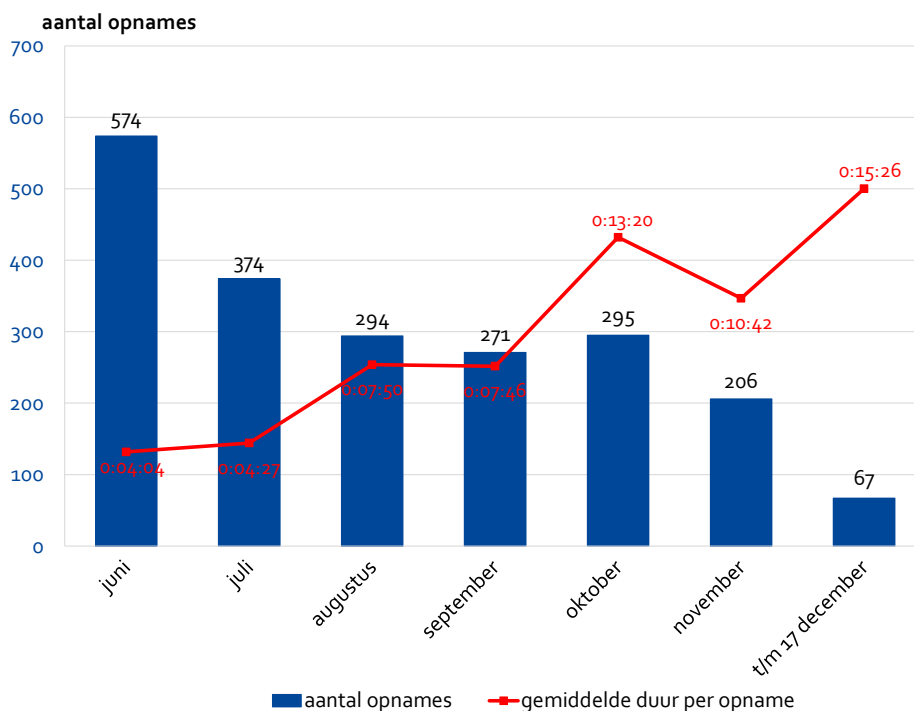
	totalen
aantal uitgereikte bodycams	103
aantal opnames	2.081
gemiddeld aantal opnames per bodycam	20
duur opnames	261:34:17
gemiddeld aantal minuten per opname	0:07:03

bron: ZepCam, AXON & iWitness/bewerking OIS

Aantal opnames per maand neemt af, gemiddelde opnameduur neemt toe

Het aantal keren dat de bodycams zijn aangezet, neemt af gedurende de pilotperiode. In de eerste helft van de pilot (juni-augustus) werd de bodycam 1.242 aangezet, in de tweede helft (september-november) was dat 772 keer (figuur 2.2). Een reden hiervoor is dat de handhavers in het begin van de pilot de bodycam aan en uit hebben gezet om eraan te wennen, zo bleek uit de tussentijdse evaluatie. De gemiddelde duur van een opname neemt toe naarmate de pilotperiode vordert. Waar in juni een opname een gemiddelde duur had van vier minuten en vier seconden, was dit in november ruim tien minuten.

¹² Van één type bodycam (iWitness) waren de loggegevens van september niet terug te vinden in het systeem. Deze gegevens ontbreken. Van dit type bodycam zijn er het minst in gebruik genomen, waardoor we verwachten dat het ontbreken van de gegevens geen grote invloed heeft op het totaalbeeld.

Figuur 2.2 Aantal opnames en gemiddelde duur, uitgesplitst naar maand¹³

Tijdens de pilot waren er 25 verzoeken van handhavers om beelden veilig te stellen

Na een half jaar zijn er 25 aanvragen geweest van de handhavers om beelden veilig te stellen, tijdens de tussenmeting (tot en met 18 augustus) waren dit tien aanvragen en in de tweede helft van de pilot waren dat er 15. Er zijn vijf aanvragen vanuit de politie/ het OM geweest om beelden veilig te stellen of op te vragen van een incident. Eén handhaver heeft een AVG aanvraag gedaan. Dat wil zeggen dat een handhaver zijn eigen beelden heeft opgevraagd om te bekijken. Er zijn geen verzoeken van burgers gedaan voor het opvragen van bodycambeelden.

2.2 Ervaringen van de handhavers – de enquêteresultaten

Vrijwel iedereen is op de hoogte van het inzetkader

Hoe en wanneer de bodycams gebruikt konden en mochten worden, is onderworpen aan een inzetkader.¹⁴ Handhavers mogen volgens het inzetkader bijvoorbeeld zelf bepalen wanneer zij de bodycam laten opnemen, maar het inzetkader bevat daar wel een advies voor. Vrijwel alle handhavers die de bodycam dragen (98%), geven aan op de hoogte te zijn van dit inzetkader (de overige 2% gaf geen antwoord).

Een groter deel heeft de bodycam aangezet om beelden op te nemen

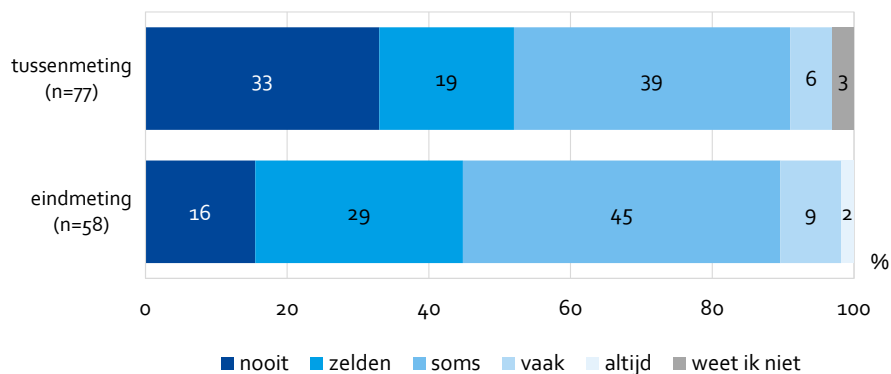
Zes maanden na start van de pilot geeft 84% aan de bodycam wel eens aan te hebben gezet. Waar in augustus nog een derde van de handhavers aangaf dat nooit te hebben gedaan, is dit

¹³ De maand september bevat enkel loggegevens van type ZepCam en AXON, omdat loggegevens van type iWitness voor deze maand ontbreken.

¹⁴ Zie de inleiding van het rapport en <https://amsterdam.raadsinformatie.nl/document/8077732/1/09012f9782b96cbf>.

aandeel gedaald naar 16% in december (figuur 2.3). Vooral een groter deel heeft de bodycam zelden of soms aangezet om te laten opnemen.

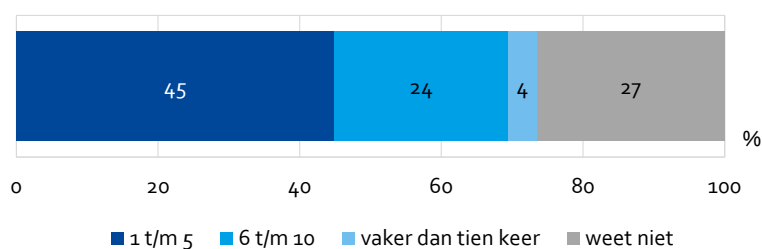
Figuur 2.3 Hoe vaak is de bodycam aangezet om beelden op te laten nemen (%)

Bijna de helft van de handhavers nam maximaal vijf keer beelden op

Van de respondenten die de bodycam tijdens de pilot hebben aangezet (zelden tot altijd) om beelden actief op te nemen, zegt 45% dat in die periode één tot vijf keer te hebben gedaan (figuur 2.4). Ongeveer een kwart deed dat zes tot tien keer (24%) en 4% (2 respondenten) vaker. Ruim een kwart (27%) kan deze vraag niet beantwoorden. De loggegevens geven aan dat er gemiddeld per bodycam 20 keer beelden zijn opgenomen. Dit is meer dan wordt aangegeven door de handhavers zelf. De indicatie van de handhavers zelf is waarschijnlijk een onderschatting in vergelijking met het daadwerkelijke aantal keer dat de bodycam is aangezet. Dit kan komen omdat het lastig is een indicatie te geven. Dat blijkt ook deels uit de resultaten: een kwart (27%) zegt niet te weten hoe vaak zij opnames maakten.

Figuur 2.4 Indicatie hoeveelheid opnames in het afgelopen half jaar (n=49, %)

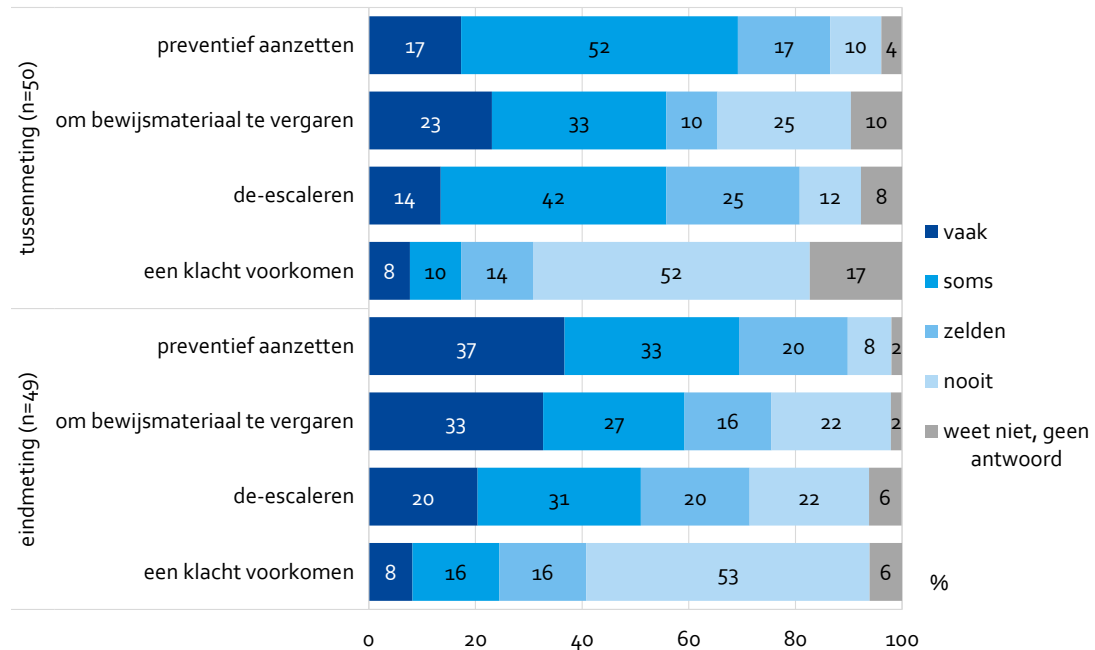

Vergaren van bewijsmateriaal, de-escalatie en preventie zijn vaker een reden om bodycam aan te zetten dan een half jaar geleden

Alle vier de voorgelegde motieven om de bodycam actief te laten opnemen, werden bij de eindmeting door een groter aandeel genoemd dan bij de tussentijdse meting, of dat nu zelden, soms of vaak de reden was (figuur 2.5). Als we kijken naar wat vaak een reden was om de bodycam aan te zetten, zien we dat preventie vaker een reden was om de bodycam aan te zetten (van 17% naar 37%), net als het vergaren van bewijsmateriaal (van 23% naar 33%) en de-escalatie (van 14% naar 20%). Dit betekent niet dat de bodycams vaker zijn aangezet vanwege deze redenen maar dat deze redenen vaker de aanleiding waren als de bodycam werd aangezet.

Een aantal respondenten noemde bij de eindmeting een andere reden om de bodycam aan te zetten, te vinden in bijlage 5.

Figuur 2.5 Redenen om de bodycam aan te zetten (handhavers die de bodycam hebben gebruikt) (%)

Bodycam vooral aangezet bij situaties waarin agressie voorkomt

Aan de handhavers is gevraagd om een situatie te schetsen waarin zij de bodycam hebben aangezet. De meeste antwoorden gingen over een situatie waarin iemand die staande werd gehouden of werd aangehouden agressief werd. Ook situaties met een grote groep (agressieve) omstanders werden als voorbeeld genoemd. Alle genoemde situaties zijn in bijlage 5 te vinden.

Een klein aantal respondenten heeft de bodycam nooit aangezet (n=9) of heeft de bodycam bewust wel eens niet aangezet (n=2). Zij geven in open antwoorden aan dat dit komt omdat zij het niet nodig vonden om de bodycam aan te zetten of dat zij het vergaten.

Gebruikaspecten van de bodycam scoren positief

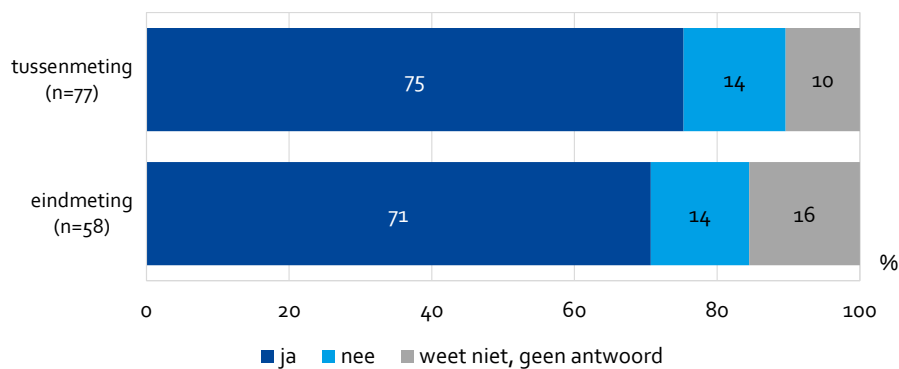
Het aan- en uitzetten van de bodycams gaat volgens de respondenten gemakkelijk, de bodycams hinderen nagenoeg niemand in de bewegingsvrijheid en bij bijna iedereen gaat de batterij van de bodycam voldoende lang mee voor één dienst (tabel 2.6). Er waren drie typen bodycams in gebruik. De meeste handhavers hebben geen voorkeur voor een type bodycam of hebben de voorkeur voor het type bodycam die ze al gebruiken.

Tabel 2.6 Stellingen gebruiksgemak bodycam (% , n=58)

	ja	nee
kun je de huidige bodycam makkelijk aan- en uitzetten?	100	
hindert de huidige bodycam je in je bewegingsvrijheid? (fysiek)	9	91
gaat de batterij van de huidige bodycam voldoende lang mee voor één dienst?	93	7

Meerderheid wil de bodycam blijven gebruiken

Na een half jaar gebruik van de bodycam willen zeven op de tien handhavers (71%) de bodycam blijven gebruiken (figuur 2.7). Dat is iets minder dan tijdens de tussenmeting in augustus (75%). Dat verschil zien we terug in een toename van het aandeel dat de vraag niet beantwoordt. Het aandeel dat de bodycam *niet* wil blijven gebruiken, is namelijk gelijk gebleven (14%).

Figuur 2.7 Zou je zelf de bodycam willen blijven gebruiken? (%)

2.3 Conclusies gebruik van de bodycam

Handhavers zijn overwegend tevreden over de bodycam: de apparaten zijn gebruiksvriendelijk en het merendeel wil de bodycam blijven gebruiken. Ook geven meer handhavers in de eindmeting aan de bodycam te hebben gebruikt dan enkele maanden eerder. De bodycam wordt volgens henzelf niet vaak aangezet: de meesten zetten de bodycam 'soms' of 'zelden' aan.

De loggegevens laten daarnaast zien dat de bodycams gedurende de pilot steeds minder vaak zijn aangezet. De handhavers hebben de bodycams in het begin van de pilot echter ook geregeld aangezet om aan het apparaat te wennen, dat kan de dalende opnamefrequentie verklaren. Tegelijkertijd zien we dat de gemiddelde *opnameduur* wel toeneemt. De uitkomsten van de enquête en de loggegevens duiden erop dat de handhavers de bodycam doelgerichter zijn gaan gebruiken: er is weliswaar minder vaak gefilmd maar meer handhavers zijn de bodycam gaan gebruiken en voor langere opnames.

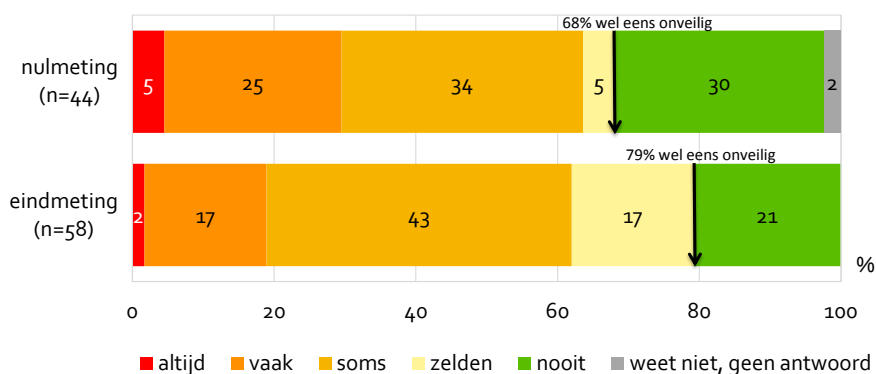
3 Veiligheidsbeleving

In dit hoofdstuk gaan we in op de veiligheidsbeleving van handhavers en kijken we of de veiligheidsbeleving is veranderd ten opzichte van een half jaar geleden. Eerst gaan we in op de handhavers met een bodycam en daarna op de handhavers zonder bodycam. Vervolgens kijken we of er verschillen zijn in de veiligheidsbeleving tussen handhavers met en zonder bodycam die in een risicogebied werken of daarbuiten en we kijken naar verschillen op basis van achtergrondkenmerken. We sluiten af met de conclusies op basis van deze uitkomsten.

3.1 Handhavers met een bodycam

Het aandeel dat zich wel eens onveilig voelt stijgt, maar men voelt zich wel minder vaak onveilig
Het aandeel handhavers dat aan het begin van de pilotperiode zegt zich vaak onveilig te voelen, is groter dan een half jaar later (van 30% 'altijd' of 'vaak' naar 19% 'altijd' of 'vaak', figuur 3.1). Tegelijkertijd blijkt dat in dezelfde periode het aandeel handhavers dat zich wel eens onveilig voelt te zijn toegenomen van 68% naar 79%.

Figuur 3.1 Hoe vaak voel je je onveilig tijdens je werk? (%)

Onveiligheidsgevoelens ontstaan vooral door blootstelling aan gevaarlijke situaties

Onveiligheidsgevoelens worden vooral veroorzaakt door gevaarlijke situaties met dreiging tot agressie en geweld, een gebrek aan verdedigings-/geweldsmiddelen, het publiek waar handhavers mee te maken krijgen en de lange wachttijd voor hulp of het gebrek aan back-up (tabel 3.2). Dat blijkt uit de toelichting van handhavers die in de eindmeting aangeven zich wel eens onveilig te voelen (zelden-altijd). Ook andere redenen werden genoemd, maar door minder respondenten. Deze toelichtingen betreffen open antwoorden die door de respondenten zijn gegeven en die door OIS achteraf zijn omgezet in antwoordcategorieën. Het percentage geeft het aandeel respondenten weer dat een antwoordcategorie noemde. Eén toelichting kon meerdere antwoordcategorieën bevatten (de volledige open antwoorden zijn in bijlage 5 te vinden).

Tabel 3.2 Oorzaken van onveiligheidsgevoelens (n=46, meerdere antwoorden mogelijk) (%)

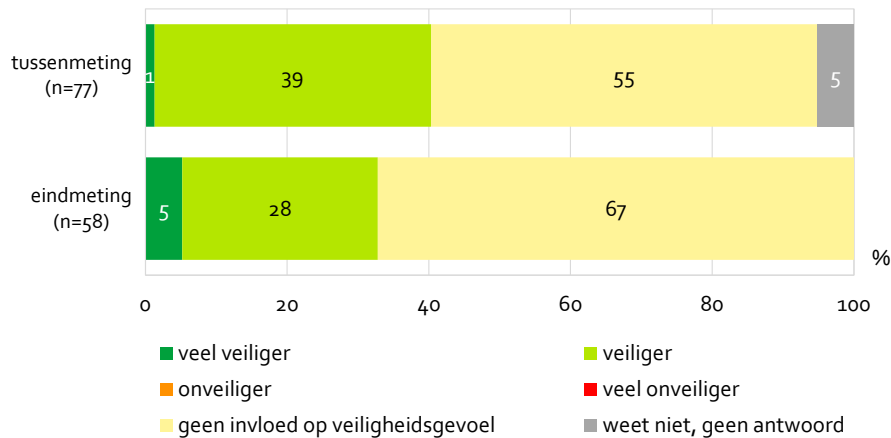
	%
dreiging agressie en geweld, gevaarlijke situaties	35
gebrek aan verdedigings-/geweldsmiddelen	24
publiek (bijv. doelgroepen, grote groepen)	22
lang wachttijd voor hulp, gebrekkige back-up	20
angst voor wapengeweld/-bezit (bijv. steek- en schietincidenten)	15
locatie (gevaarlijke gebieden)	13
eerdere gebeurtenissen	7
gebrek aan vertrouwen in collega's	7
te lage bezetting	7
werken in de nacht	4
overig	9
geen reden genoemd	9

Een derde ervaart een positieve invloed van de bodycam op het veiligheidsgevoel, volgens twee derde heeft de bodycam daar geen invloed op

De handhavers kregen de bodycam primair om hun veiligheidsgevoel te vergroten. Een half jaar na de pilot zegt één derde van de handhavers, indien expliciet gevraagd, zich (veel) veiliger te voelen door de bodycam (figuur 3.3). Zij lichten onder meer toe dat zij een positieve gedragsverandering zien bij mensen zodra zij op de bodycam worden gewezen. Deze handhavers willen bijna allemaal (95%) de bodycam blijven gebruiken.

Daar staat tegenover dat twee derde (67%) aangeeft dat de bodycam geen invloed heeft op de veiligheidsbeleving. Zij lichten dit onder meer toe met dat het gedrag van agressieve mensen er niet door verandert (of zij worden er juist agressiever door), dat de beelden enkel als bewijs gunstig kunnen zijn en dat de bodycam geen middel is om je fysiek mee te verdedigen (zie bijlage 5 voor alle toelichtingen). Ruim de helft (59%) van hen wil de bodycam echter wel blijven gebruiken, de anderen willen dat niet (20%) of beantwoordden de vraag niet (20%).

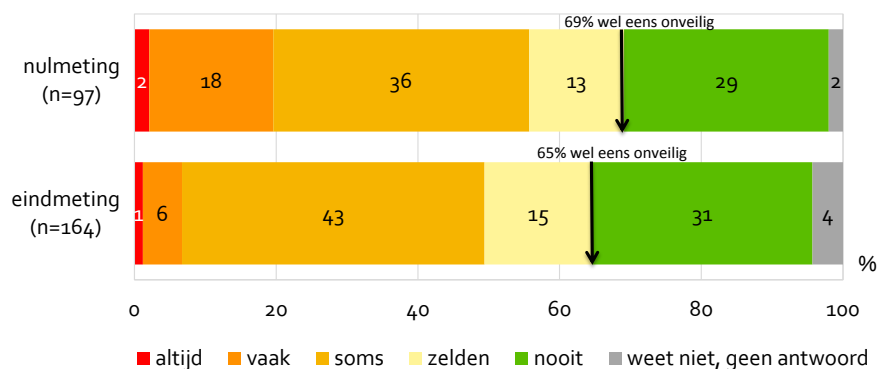
De ervaren invloed van de bodycam op het veiligheidsgevoel is iets afgenomen sinds augustus, toen 40% een positieve invloed van de bodycam op het veiligheidsgevoel rapporteerde (nu 33%). Destijds gaf ruim de helft (55%) aan dat de bodycam daar geen invloed op had, nu 67%. In augustus werd toegelicht dat men de bodycam nog niet had gebruikt of dat men zich niet onveilig voelt in het werk. In beide metingen heeft niemand aangegeven zich onveiliger te voelen door de bodycam.

Figuur 3.3 Voel je je veiliger of onveiliger door het dragen van de bodycam?

3.2 Handhavers zonder bodycam

Handhavers zonder bodycam voelen zich minder vaak onveilig dan een half jaar eerder

Handhavers die geen bodycam kregen tijdens de pilot, zijn zich in het afgelopen half jaar minder vaak onveilig gaan voelen (figuur 3.4): van 20% 'altijd' of 'vaak' naar 7% 'altijd' of 'vaak'. Het aandeel dat zich wel eens onveilig voelt, is gedurende het half jaar licht afgenomen van 69% naar 65%.

Figuur 3.4 Hoe vaak voel je je onveilig tijdens je werk? (%)

Onveiligheidsgevoelens vooral door blootstelling aan gevaarlijke situaties

Onveiligheidsgevoelens worden volgens de respondenten vooral veroorzaakt door gevaarlijke situaties met dreiging tot agressie en geweld en het publiek waar zij mee te maken krijgen (tabel 3.5). Ook het gebrek aan verdedigingsmiddelen of geweldsmiddelen en de lange wachttijd voor hulp of het gebrek aan back-up werden genoemd. Dat blijkt uit de toelichting van handhavers die in de eindmeting aangeven zich wel eens onveilig te voelen (zelden-altijd). Ook andere redenen werden genoemd, maar door minder respondenten. Het gaat om open antwoorden van respondenten die door OIS achteraf zijn omgezet in antwoordcategorieën. Eén toelichting kon

meerdere antwoordcategorieën bevatten. Alle gegeven open antwoorden zijn te vinden in bijlage 5.

Tabel 3.5 Oorzaken van onveiligheidsgevoelens (n=106, meerdere antwoorden mogelijk, %)

	%
dreiging agressie en geweld, gevaarlijke situaties	33
publiek (bijv. doelgroepen, grote groepen)	23
gebrek aan verdedigings-/geweldsmiddelen	18
lang wachttijd voor hulp, gebrekkige back-up	12
angst voor wapengeweld/-bezit (bijv. steek- en schietincidenten)	10
locatie (gevaarlijke gebieden)	8
gebrekkige communicatie (meldkamer, portofoons)	7
eerdere gebeurtenissen	5
gebrek aan vertrouwen in collega's	5
te lage bezetting	4
werken in de nacht	2
overig	18
geen reden genoemd	18

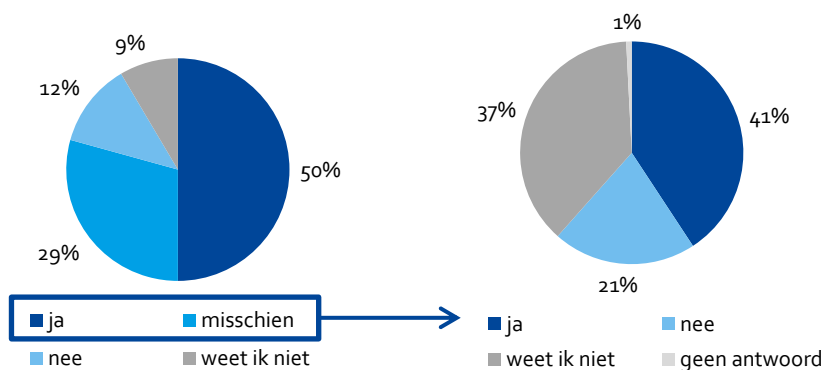
De meerderheid zou (misschien) een bodycam willen dragen

Van de handhavers die niet meededen aan de pilot, zou de helft graag een bodycam willen dragen en 29% misschien (figuur 3.6). Deze percentages verschillen niet wezenlijk van de nulmeting, toen 50% van de handhavers die geen bodycam zouden krijgen tijdens de pilot er wel graag een zouden willen en 38% misschien. Toen zei vooral een minder groot aandeel het niet te weten. Het aandeel dat geen bodycam wil dragen, is gelijk gebleven (ongeveer één op de tien).

Respondenten die (misschien) een bodycam zouden willen dragen, geven niet overwegend aan dat zij verwachten zich er veiliger door te voelen: 41% beantwoordt deze vraag met ja, maar een bijna even groot deel (37%) weet het niet. Een vijfde (21%) van de handhavers die een bodycam willen, denkt dat zij zich er niet door veiliger gaan zou voelen.

Figuur 3.6 Wens voor gebruik bodycam en verwacht effect op de veiligheidsbeleving (%)

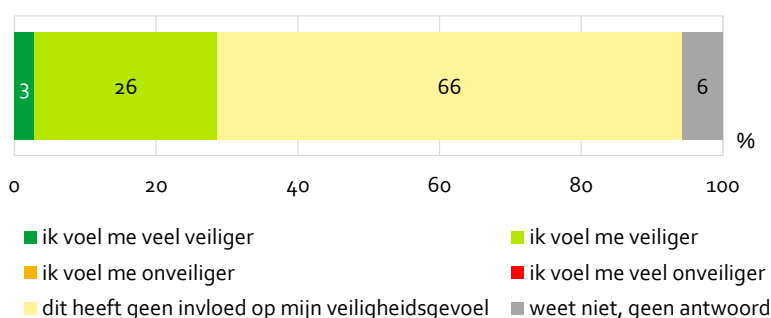
Zou je een bodycam willen dragen? (n=164) *Zou jij je veiliger voelen door het dragen van de bodycam? (n=130)*

Voor twee derde van de handhavers heeft werken met een collega met bodycam geen invloed op het veiligheidsgevoel

Ruim twee op de vijf handhavers (43%) hebben wel eens op straat gelopen met een collega die een bodycam draagt. Van hen geeft twee derde aan dat het feit dat een collega de bodycam draagt geen invloed heeft op het eigen veiligheidsgevoel (figuur 3.7). Voor drie op de tien (29%) respondenten is dit wel het geval: zij voelen zich (veel) veiliger doordat hun collega een bodycam draagt. Geen van de handhavers die wel eens naast een collega liep met een bodycam voelde zich er onveiliger door.

Figuur 3.7 In hoeverre wordt jouw veiligheidsgevoel beïnvloed doordat jouw collega een bodycam draagt? (n=70, %)

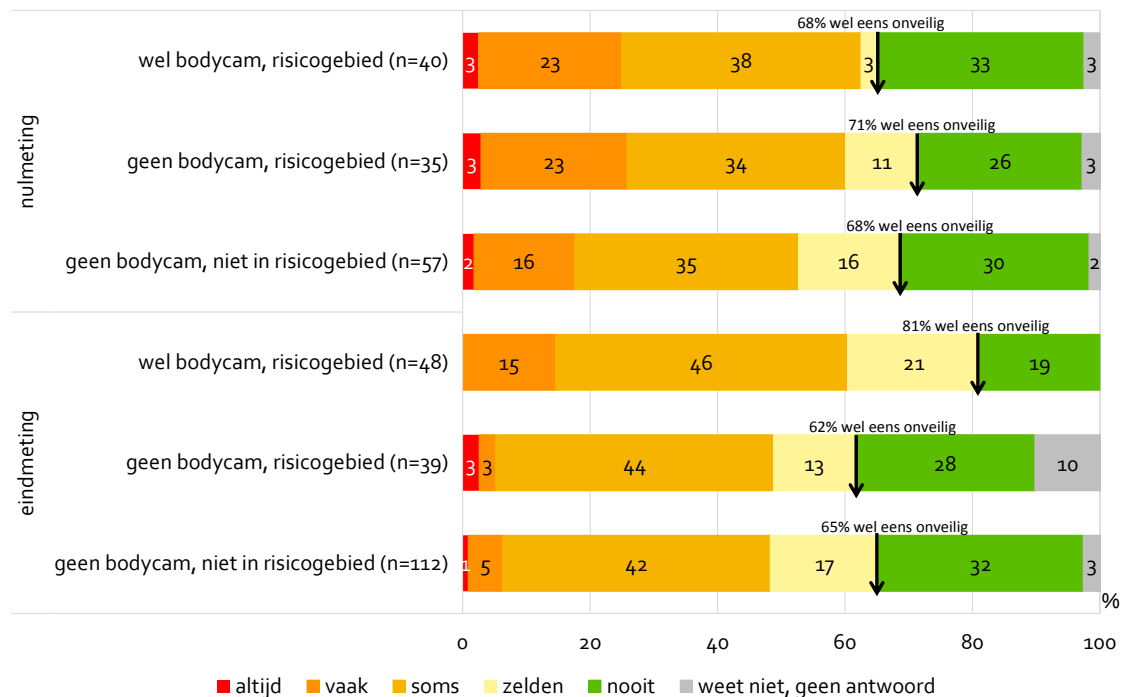
3.3 Uitkomsten naar risicogebieden

Er is gekeken naar de veiligheidsbeleving in relatie tot het werken in een risicogebied en het wel of niet dragen van een bodycam (figuur 3.8). Van de handhavers die een bodycam dragen en in een risicogebied werken, voelt een groter deel zich wel eens onveilig dan een half jaar eerder (van 68% naar 81%). Deze handhavers voelen zich wel *minder vaak* onveilig: van 26% altijd of vaak naar 15%. Vooral het aandeel dat zich soms of zelden onveilig voelt, nam toe.

Van de handhavers die *geen* bodycam kregen tijdens de pilot maar *wel* in een risicogebied werken, voelt een kleiner deel zich wel eens onveilig dan een half jaar eerder (van 71% naar 62%). Deze handhavers voelen zich ook minder *vaak* onveilig (van 26% altijd of vaak onveilig naar 6%).

Onder de handhavers die geen bodycam dragen en niet in een risicogebied werken, is het aandeel dat zich wel eens onveilig voelt licht gedaald van 68% naar 65%. Ook hier zien we dat het aandeel dat zich vaak onveilig voelt is afgenomen (van 18% altijd of vaak naar 6%).

Figuur 3.8 Hoe vaak voel je je onveilig tijdens je werk? (%)

3.4 Uitkomsten naar achtergrondkenmerken

Voor de eindmeting hebben we gekeken naar veiligheidsbeleving in relatie tot leeftijd en geslacht. Daarvoor hebben we, omwille van de groepsgrootte, *alle* responderende handhavers (met en zonder bodycam) samen genomen. We zien dat een minder groot aandeel (55%) van de 50-plussers zich wel eens onveilig voelt tijdens het werk dan van de 19 tot en met 34-jarigen (75%) en 35 tot 50-jarigen (73%). Ook voelen oudere handhavers zich *minder vaak* onveilig dan met name de jongste groep handhavers: 2% van de 50-plussers voelt zich vaak of altijd onveilig tijdens het werk tegenover 13% van de 19 tot en met 34-jarigen. Tussen en mannen en vrouwen zijn geen noemenswaardige verschillen in de veiligheidsbeleving.

3.5 Conclusies veiligheidsbeleving

Handhavers zijn zich in het afgelopen half jaar minder vaak onveilig gaan voelen. Dat geldt voor zowel handhavers met als zonder bodycam. Doordat we voor de handhavers met bodycam geen positievere ontwikkeling zien dan voor de handhavers zonder bodycam, kunnen de ontwikkelingen in de veiligheidsbeleving niet zonder meer aan de bodycam worden toegeschreven. Als aan handhavers zelf concreet wordt gevraagd of de bodycam invloed heeft op hun veiligheidsgevoel, dan zegt 33% een positieve invloed te ervaren en twee derde geeft aan dat de bodycam geen invloed heeft op de veiligheidsbeleving.

Wel willen de meeste handhavers de bodycam blijven dragen, ook van de handhavers die zeggen dat het apparaat geen invloed heeft op het veiligheidsgevoel. Een groot deel van de handhavers die nu geen bodycam dragen, zou er (misschien) een willen hebben (maar niet overwegend vanwege het veiligheidsgevoel). Voor de meerderheid van hen geldt dat zij zich niet veiliger voelen als zij werken met een collega die een bodycam draagt. In beide groepen geven handhavers overigens niet aan zich *on*veiliger te voelen door het apparaat (van henzelf of van hun collega).

De door handhavers genoemde oorzaken van onveiligheidsgevoelens lijken niet te verklaren waarom handhavers met een bodycam zich niet duidelijk veiliger zijn gaan voelen dan de groep zonder bodycam. In beide groepen worden soortgelijke oorzaken genoemd. Wel worden de lange wachttijd voor hulp en een gebrekkige back-up, angst voor wapengeweld/-bezit en het werken op bepaalde locaties (gevaarlijke gebieden) relatief wat vaker genoemd door handhavers met een bodycam. Ook de achtergrondkenmerken van de respondenten geven geen verklaring voor de uitkomsten, evenals het werken in een risicogebied: ook daar zien we geen positievere ontwikkeling voor handhavers met een bodycam dan voor handhavers zonder.

Een verklaring is wellicht wel te vinden in de toelichting van handhavers die aangeven dat de bodycam geen invloed heeft op hun veiligheidsbeleving. Zij geven aan dat zij door de bodycam geen of juist een ongunstige gedragsverandering zien bij mensen die zij benaderen en dat de camera geen fysieke bescherming biedt in dreigende situaties. Wel zien zij voordeel in het apparaat als instrument om bewijs mee te vergaren, wat kan verklaren waarom zij de bodycam wel willen blijven dragen. Handhavers die zich *wel* veiliger voelen door de bodycam geven overigens aan dat dit komt omdat zij juist een positieve gedragsverandering zien bij mensen die op de bodycam worden gewezen.

Tot slot dient te worden opgemerkt dat er mogelijk een verschil is in de groep aangeschreven handhavers zonder bodycam in de eindmeting. Door eventuele onjuistheden in de aanschrijving (zie inleiding) verschilt deze groep handhavers wellicht enigszins van de groep die is benaderd in de nulmeting. In de eindmeting zijn er mogelijk mensen aangeschreven die minder op straat werken, wat ervoor kan zorgen dat zij zich wat minder onveilig voelen.

4 Ervaringen met agressie en geweld

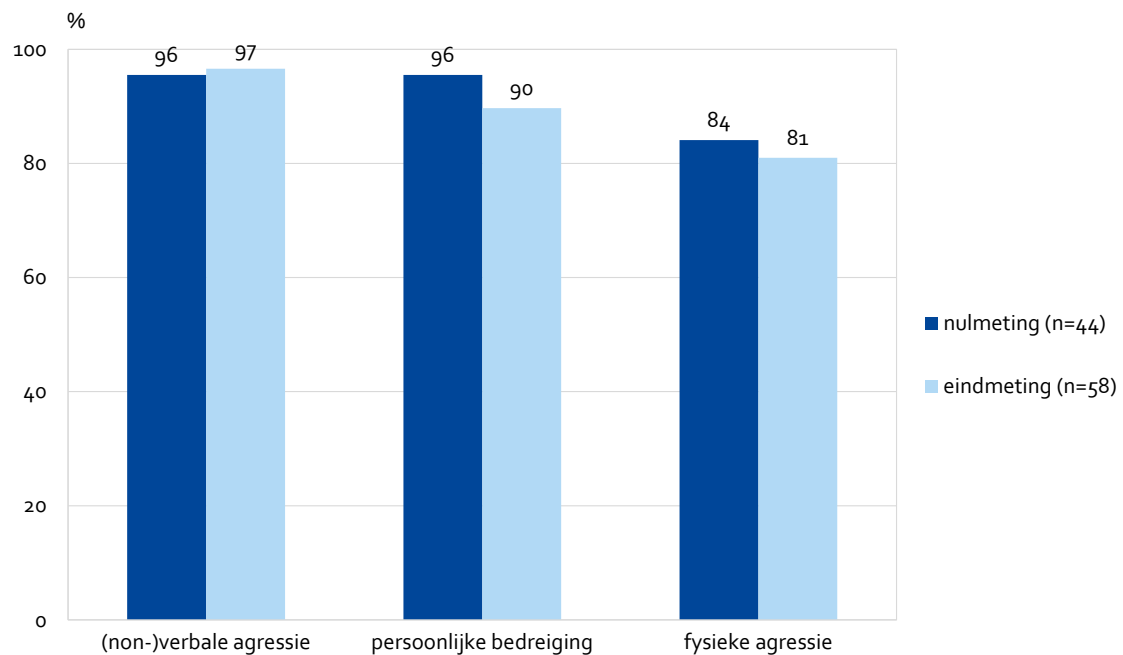
**98% maakte
agressie of
geweld mee**

Van alle ondervraagde handhavers maakte 98% een agressie- of geweldsincident mee in het afgelopen jaar. Dat aandeel verschilt niet voor handhavers met en zonder bodycam. In dit hoofdstuk gaan we in op de onderliggende (sub)categorieën van agressie en geweld die handhavers hebben ervaren in het afgelopen jaar. Daarbij kijken we of de resultaten verschillen ten opzichte van de meting een half jaar eerder. Dat doen we eerst voor handhavers met een bodycam, daarna voor handhavers zonder bodycam. Daarbij gaan we ook in op een aantal elementen dat is gerelateerd aan agressie en geweld. Voor bodycamdragers worden agressie en geweld in relatie tot de bodycam behandeld. Verder kijken we of er verschillen zijn tussen handhavers met en zonder bodycam die in een risicogebied werken of daarbuiten en kijken we naar verschillen naar leeftijd en geslacht. We sluiten af met conclusies.

4.1 Handhavers met een bodycam

Lichte afname van persoonlijke bedreiging en fysieke agressie, (non-)verbale agressie blijft gelijk
Een half jaar na de start van de pilot geeft een iets minder groot aandeel van de handhavers te maken te hebben gehad met persoonlijke bedreiging (van 96% naar 90%) en fysieke agressie (van 84% naar 81%) dan voor de pilot (figuur 4.1).¹⁵ Het aandeel dat (non-) verbale agressie meemaakte, bleef nagenoeg gelijk (van 96% naar 97%).

¹⁵ Hierbij gaat het om het aandeel dat heeft aangegeven een of meerdere subtype incidenten te hebben meegemaakt binnen de hoofdcategorie.

Figuur 4.1 Ervaring met agressie en geweld in het afgelopen jaar – 3 hoofdcategorieën (%)

Agressie en geweld van specifieke incidentsoorten neemt af, ook in frequentie

Als we kijken naar de onderliggende subcategorieën van agressie- en geweldsincidenten, zien we bijna in alle categorieën een afname van het aandeel handhavers dat het heeft meegemaakt (tabel 4.2). Wel is de ene afname groter dan de ander. Zo nam het aandeel dat volgen, stalken of intimidatie, vernedering, seksuele intimidatie en het moeilijk/onmogelijk maken of juist dwingen tot handelingen/werkzaamheden meemaakte vrij sterk af. Andere vormen namen minder sterk af of bleven nagenoeg gelijk. Het aandeel dat discriminatie meemaakte, nam als enige toe. De incidenten nemen ook enigszins af in frequentie. Voor zeven van de 12 incidentsoorten geldt dat deze afnemen in hoge frequentie: het aandeel handhavers dat het incident tien keer of vaker meemaakte, nam af. De cijfers achter de ontwikkeling in frequentie zijn te vinden in bijlage 4.

Tabel 4.2 Ervaring met agressie en geweld in het afgelopen jaar – subcategorieën, ontwikkeling en frequentie (%)

		% wel eens meegemaakt		ontwikkeling
		nulmeting (n=44)	eindmeting (n=58)	
(non-)verbale agressie	belediging	96	93	neemt af in hoge frequentie
	vernedering	84	74	neemt af in hoge frequentie
	opzettelijk schaden van naam, eer of reputatie	77	72	neemt af in middelhoge frequentie
	treiteren	77	76	neemt af in middelhoge frequentie
	discriminatie	64	72	frequentie blijft ongeveer gelijk
persoonlijke bedreiging	volgen, stalken, intimidatie	61	52	neemt af in middelhoge en hoge frequentie
	moeilijk/onmogelijk maken of juist dwingen tot handelingen/werkzaamheden	86	78	neemt af in lage en hoge frequentie
	seksuele intimidatie	32	21	neemt af in middelhoge en hoge frequentie
	poging tot schoppen, slaan, verwonden	80	79	neemt toe in hoge frequentie
fysieke agressie	mishandeling, verwonden, schoppen	64	62	neemt af in middelhoge en hoge frequentie
	aanranding	7	3	frequentie blijft ongeveer gelijk
	beetpakken, duwen, trekken, slaan, spugen, gericht gooien met voorwerpen	82	79	neemt af in middelhoge en hoge frequentie

lage frequentie = een enkele keer

middelhoge frequentie = vijf tot tien keer

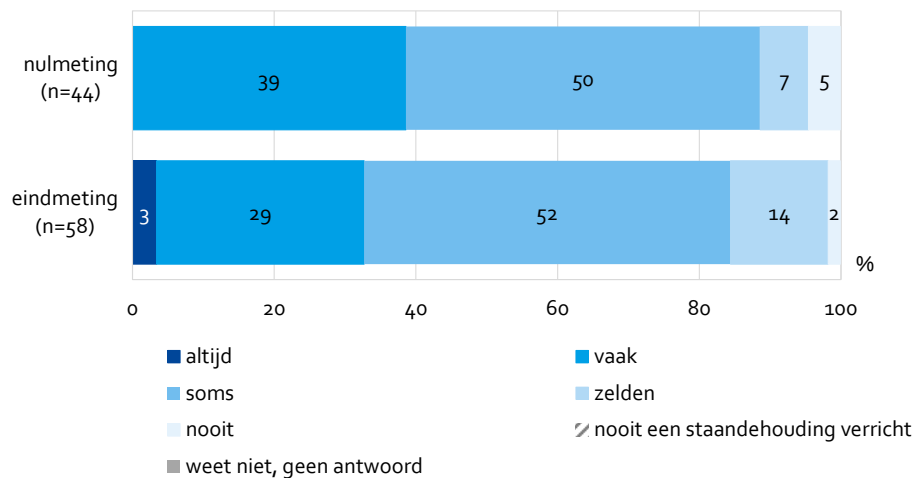
hoge frequentie = tien keer of vaker

Negen op de tien heeft weleens melding gemaakt van de incidenten die ze hebben meegemaakt
 Voor alle drie de hoofdcategorieën agressie en geweld geeft negen op de tien handhavers aan weleens een melding te hebben gemaakt van de incidenten die ze hebben meegemaakt (tabel 4.3). Wel geeft voor fysieke agressie een iets minder groot aandeel handhavers aan hun meegemaakte incidenten te hebben gemeld een half jaar na de start van de pilot (van 97% naar 89%).

Tabel 4.3 Melding gedaan van de incidenten die zijn meegemaakt – 3 hoofdcategorieën

	nulmeting (n=44)		eindmeting (n=58)	
	aantal dat incident heeft meegemaakt	% dat melding heeft gedaan	aantal dat incident heeft meegemaakt	% dat melding heeft gedaan
(non-)verbale agressie	42	91	56	89
persoonlijke bedreiging	42	86	52	86
fysieke agressie	37	97	47	89

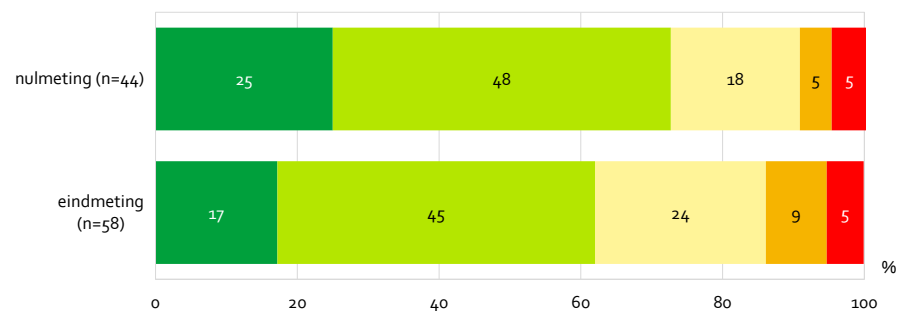
Iets meer handhavers maken agressie en geweld mee bij een staande houding maar wel minder vaak
 Het aandeel dat wel eens (altijd tot zelden) te maken heeft gehad met agressie of geweld tijdens een staande houding is iets gestegen (van 95% naar 98%). Agressie en geweld tijdens een staande houding komt wel *minder vaak* voor: het aandeel dat altijd of vaak te maken had met agressie en geweld tijdens een staande houding is gedaald van 39% naar 32% (figuur 4.4).

Figuur 4.4 Ervaring met agressie en geweld tijdens een staande houding (%)

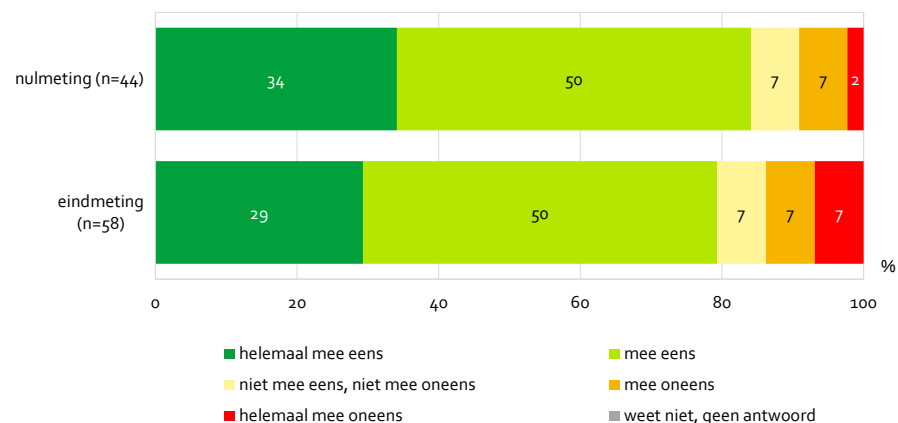
Aandeel handhavers dat zichzelf goed getraind vindt en weet wat te doen na een incident nam af
Tijdens de eindmeting vindt de meerderheid van de handhavers met een bodycam zichzelf goed getraind om adequaat te reageren op agressie en geweld (62%). Dat aandeel is afgenomen (73% in de nulmeting, figuur 4.5). Eveneens de meerderheid weet wat hij of zij moet doen na een agressie- of geweldsincident (79%). Ook dat aandeel nam iets af (van 84% in de nulmeting).

Figuur 4.5 Stellingen over agressie en geweld (%)

Ik ben goed getraind om adequaat te reageren op agressie en geweld

Ik weet wat ik moet doen nadat ik een agressie- of geweldsincident heb meegemaakt

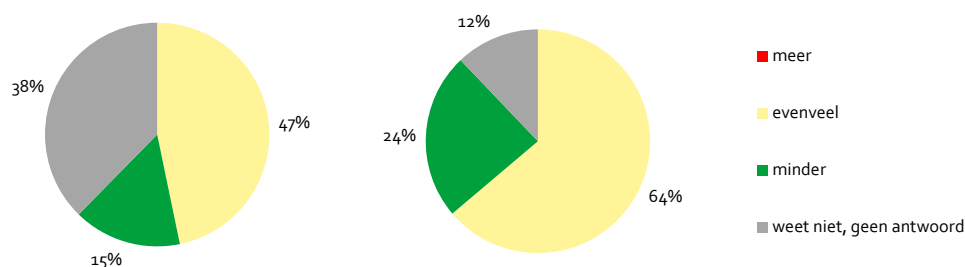
Een kwart maakt minder agressie en geweld mee sinds het gebruik van de bodycam, bijna twee derde maakt evenveel mee

Een half jaar na de start van de pilot geeft bijna twee derde aan nog evenveel geweld en agressie mee te maken als voorheen (figuur 4.6). Bijna een kwart (24%) zegt wel minder agressie en geweld mee te maken. Geen van de handhavers maakt *meer* agressie en geweld mee sinds het gebruik van de bodycam. Als we kijken naar de tussentijdse meting, lijkt het er vooral op dat de handhavers de vraag toen minder goed konden beantwoorden (38% gaf toen geen antwoord). De bodycams waren toen nog maar kort (2 à 3 maanden) in gebruik.

Figuur 4.6 Meer, minder of evenveel ervaren agressie en geweld sinds gebruik bodycam (%)

Tussenmeting (n=77)

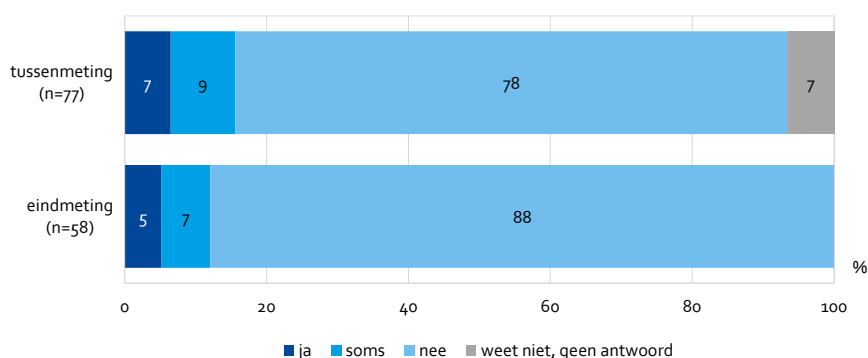
Eindmeting (n=58)

Merendeel zegt niet anders te handelen door de bodycam

Bijna negen op de tien handhavers (88%) zeggen niet anders te handelen door het dragen van de bodycam (figuur 4.7). Zij lichten onder meer toe dat hun gedrag niet anders is dan voordat zij de bodycam droegen en dat zij altijd zichzelf blijven (zie bijlage 5 voor alle toelichtingen). Een op de tien (12%) handhavers handelt (soms) anders door de bodycam. In hun beperkte aantal (n=5) lichten zij toe dat zij scherp(er) zijn op hun eigen gedrag en zich er bewust van zijn dat de beelden tegen hen kunnen worden gebruikt.

Figuur 4.7 Handel je anders doordat je een bodycam draagt? (%)

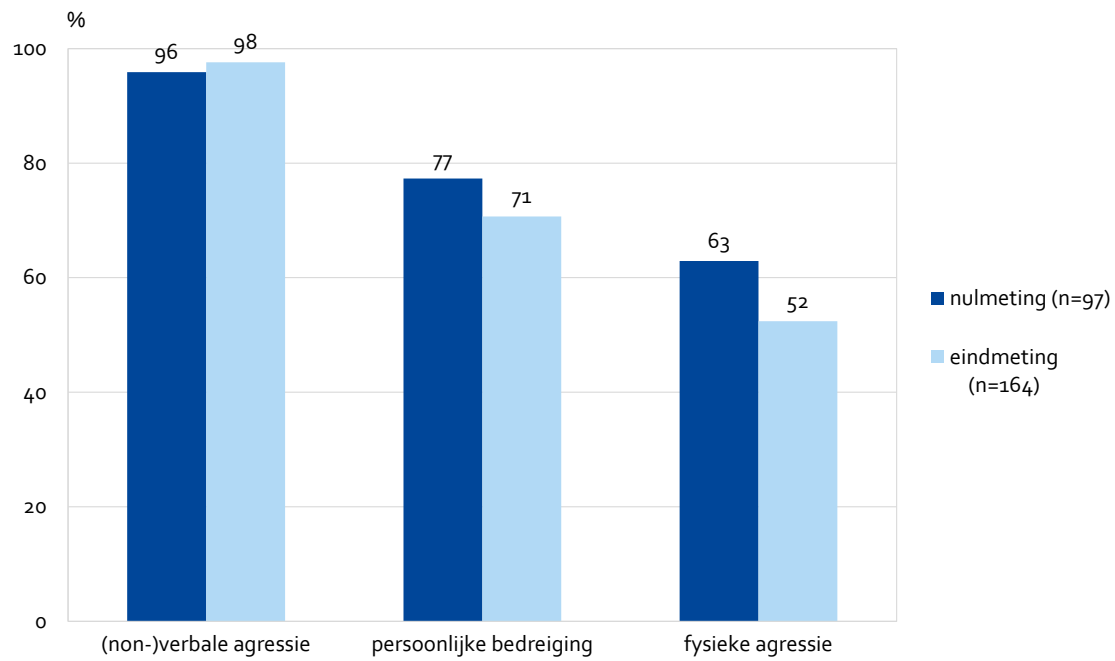

4.2 Handhavers zonder bodycam

Onder handhavers die *geen* bodycam dragen is de ervaring met persoonlijke bedreiging het afgelopen half jaar iets gedaald (van 77% naar 71%), net als met fysieke agressie (van 63% naar

52%) (figuur 4.8). Het aandeel dat (non-) verbale agressie meemaakte, bleef nagenoeg gelijk (van 96% naar 98%).¹⁶

Figuur 4.8 Ervaring met agressie en geweld – 3 hoofdcategorieën (%)

Agressie en geweld van specifieke incidentsoorten neemt af, ook in frequentie

Als we kijken naar de onderliggende subcategorieën, nam het aandeel dat een of meerdere incidenten heeft meegemaakt voor elke subcategorie af (tabel 4.9). De sterkte van de afname verschilt wel per categorie. Zo nam het aandeel dat discriminatie, het moeilijk/onmogelijk maken of juist dwingen tot handelingen/werkzaamheden, poging tot schoppen, slaan of verwonden en mishandeling, verwonden of schoppen meemaakte sterker af dan bijvoorbeeld belediging of seksuele intimidatie. Voor de helft van de incidentsoorten geldt dat deze afnemen in hoge frequentie: het aandeel handhavers dat incident tien keer of vaker meemaakte, nam in die categorieën af. De cijfers achter de ontwikkeling in frequentie zijn te vinden in bijlage 4.

¹⁶ Hierbij gaat het om het aandeel dat heeft aangegeven een of meerdere subtype incidenten te hebben meegemaakt binnen de hoofdcategorie.

Tabel 4.9 Ervaring met agressie en geweld in het afgelopen jaar – subcategorieën, ontwikkeling en frequentie

		% wel eens meegemaakt		ontwikkeling
		nulmeting (n=97)	eindmeting (n=164)	
subcategorie				
(non-)verbale agressie	belediging	94	93	neemt af in hoge frequentie
	vernedering	77	67	neemt af in middelhoge en hoge frequentie
	opzettelijk schaden van naam, eer of reputatie	68	62	neemt af in middelhoge en hoge frequentie
	treiteren	75	65	neemt af in hoge frequentie
persoonlijke bedreiging	discriminatie	68	46	neemt af in middelhoge en hoge frequentie
	volgen, stalken, intimidatie	42	37	neemt af in middelhoge frequentie
	moeilijk/onmogelijk maken of juist dwingen tot handelingen/werkzaamheden	69	54	neemt af in middelhoge en hoge frequentie
	seksuele intimidatie	19	15	frequentie blijft ongeveer gelijk
fysieke agressie	poging tot schoppen, slaan, verwonden	52	38	frequentie blijft ongeveer gelijk
	mishandeling, verwonden, schoppen	36	24	neemt af in lage frequentie
	aanranding	7	3	frequentie blijft ongeveer gelijk
	beetpakken, duwen, trekken, slaan, spugen, gericht gooien met voorwerpen	62	52	neemt af in middelhoge frequentie

lage frequentie = een enkele keer
 middelhoge frequentie = vijf tot tien keer
 hoge frequentie = tien keer of vaker

Aandeel handhavers dat weleens een incident heeft gemeld is afgenomen

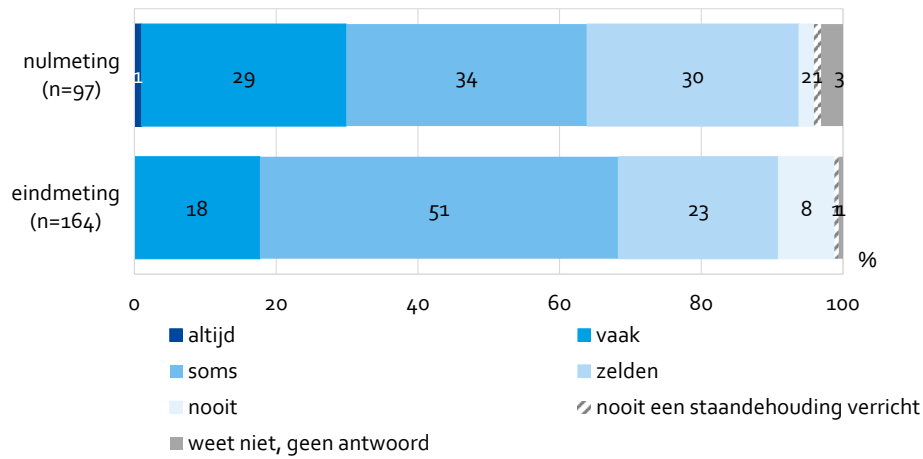
Het aandeel handhavers dat wel eens een incident heeft gemeld is afgenomen in het afgelopen half jaar (tabel 4.10). Dat geldt voor (non-)verbale agressie en persoonlijke bedreiging sterker dan voor de categorie fysieke agressie. Driekwart (74%) maakte wel eens een melding van fysieke agressie, 64% deed dit voor (non-)verbale agressie en 62% voor persoonlijke bedreiging.

Tabel 4.10 Melding gedaan van de incidenten die zijn meegemaakt – 3 hoofdcategorieën

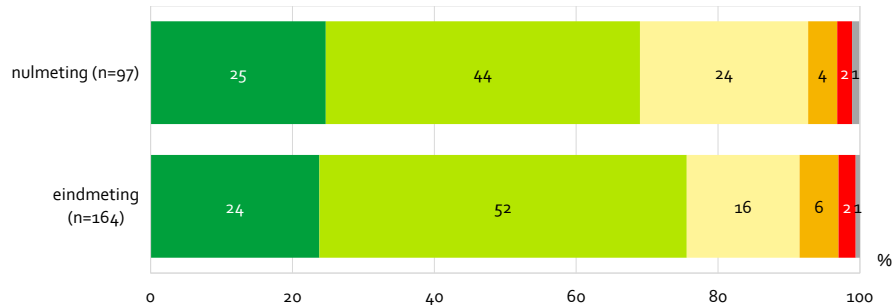
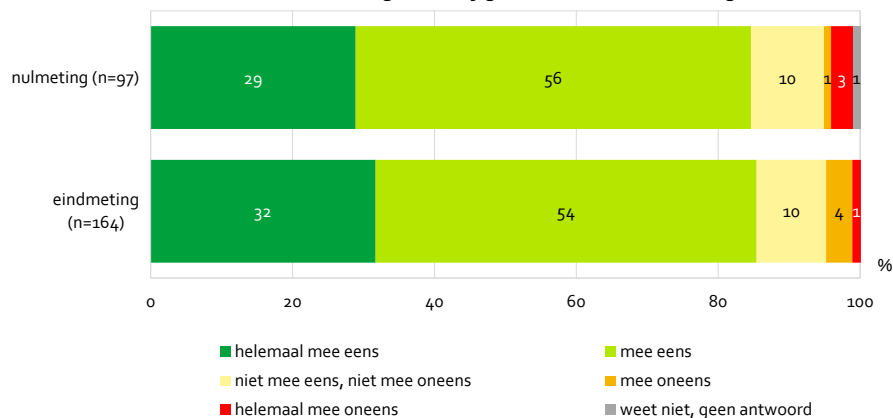
	nulmeting (n=97)		eindmeting (n=164)	
	aantal dat incident heeft meegemaakt	% dat melding heeft gedaan	aantal dat incident heeft meegemaakt	% dat melding heeft gedaan
(non-)verbale agressie	93	69	160	64
persoonlijke bedreiging	75	71	116	62
fysieke agressie	61	75	86	74

Iets minder handhavers ervaren agressie en geweld bij een staande houding en vooral minder vaak

Het aandeel dat wel eens agressie of geweld meemaakt bij een staande houding (zelden, soms, vaak of altijd) is iets gedaald van 95% naar 91% (figuur 4.11). Er is echter vooral een verandering te zien in de frequentie. Het aandeel dat altijd of vaak agressie en geweld meemaakt tijdens een staande houding nam af van 30% naar 18%. We zien vooral dat meer handhavers 'soms' agressie en geweld meemaken tijdens een staande houding dan een half jaar eerder (van 34% naar 51%).

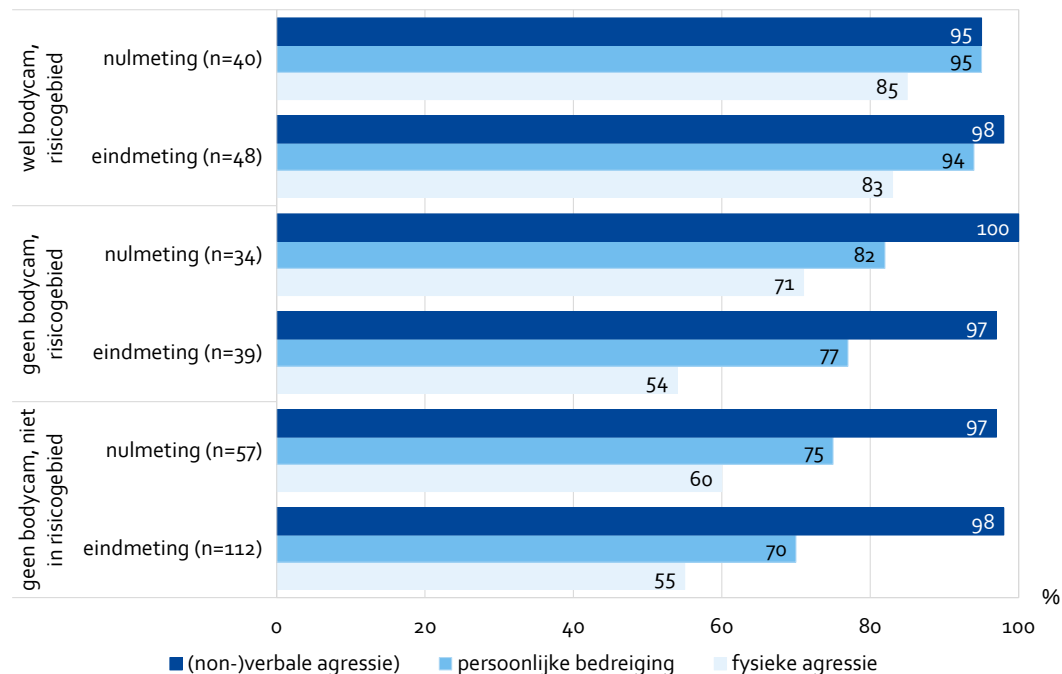
Figuur 4.11 Ervaring met agressie en geweld tijdens een staande houding (%)*Handhavers vinden zichzelf goed getraind en weten wat te doen na agressie en geweld*

De meerderheid van de handhavers vindt zichzelf goed getraind om adequaat te reageren op agressie en geweld (76%, figuur 4.12). Dat aandeel nam het afgelopen half jaar iets toe (69% in de nulmeting). Eveneens de meerderheid weet wat hij of zij moet doen na het meemaken van een agressie- of geweldsincident.

Figuur 4.12 Stellingen over agressie en geweld (%)*Ik ben goed getraind om adequaat te reageren op agressie en geweld**Ik weet wat ik moet doen nadat ik een agressie- of geweldsincident heb meegemaakt*

4.3 Uitkomsten naar risicogebieden

Er is gekeken naar de ervaren agressie en geweld in relatie tot het werken in een risicogebied (en het wel of niet dragen van een bodycam, figuur 4.13). We zien weinig verandering bij het aandeel handhavers met een bodycam dat de verschillende vormen van agressie en geweld heeft ervaren. Onder handhavers zonder bodycam is het aandeel dat geweld of agressie heeft meegemaakt in alle drie de geweldscategorieën (iets) gedaald. Voor handhavers die niet in een risicogebied werken en geen bodycam dragen, is een lichte afname waar te nemen in het aandeel dat persoonlijke bedreiging en fysieke agressie heeft meegemaakt. Voor de categorie (non-)verbale agressie is dat niet het geval.

Figuur 4.13 Ervaring met agressie en geweld – 3 hoofdcategorieën (%).

4.4 Uitkomsten naar achtergrondkenmerken

Voor de eindmeting hebben we gekeken naar agressie en geweld in relatie tot achtergrondkenmerken. Hierbij kijken we naar alle bevroagde handhavers (ongeacht of zij een bodycam dragen of niet), omwille van de groepsgrootte. We zien dat een groter aandeel jongere handhavers (onder de 35) persoonlijke bedreiging heeft meegemaakt dan oudere handhavers van (50-plus): 85% versus 67%. In iets minder sterke mate geldt dat ook voor fysieke agressie (67% tegenover 52%). Ook zien we dat de 50-plussers minder vaak agressie en geweld ervaren bij een staande houding (11% nooit, 5% vaak of altijd) dan jongere handhavers (onder de 35): van hen maakte 3% dat nooit mee en 26% vaak of altijd. Als we kijken naar geslacht, dan valt op dat een groter aandeel vrouwen (84%) te maken heeft gehad met persoonlijke bedreiging dan mannen (74%). Andersom heeft een groter aandeel mannen (66%) te maken gehad met fysieke agressie dan vrouwen (43%).

4.5 Agressie en geweld in relatie tot veiligheidsbeleving

Als we voor alle respondenten kijken naar de drie hoofdvormen van agressie en geweld, dan zien we verschillen in de veiligheidsbeleving.¹⁷ Van de respondenten die (non-)verbaale agressie meemaakten, voelt 70% zich wel eens onveilig. Bij persoonlijke bedreiging is het aandeel dat zich wel eens onveilig voelt 75% en onder handhavers die fysieke agressie meemaakten 83%.

¹⁷ Hierbij geldt wel dat er een overlap is tussen de meegemaakte agressie en geweld: handhavers hebben vaak meerdere soorten agressie en geweld meegemaakt, waardoor zij in meerdere van de drie categorieën voorkomen.

4.6 Conclusies agressie en geweld

Hoewel nog altijd de meerderheid van alle handhavers agressie en geweld heeft meegemaakt, is er een half jaar na de start van de pilot een afname te zien in het aandeel dat persoonlijke bedreiging en/of fysieke agressie meemaakte. Ook nam voor diverse specifiekere incidentsoorten het aandeel af dat het met hoge frequentie (tien keer of vaker) meemaakte.

Onder handhavers *zonder* bodycam heeft echter een minder groot deel te maken met agressie en geweld en dat aandeel is het afgelopen half jaar iets sterker afgenomen dan onder handhavers met een bodycam. Hetzelfde zien we als we alleen naar handhavers (met en zonder bodycam) in risicogebieden kijken: ook daar is de ontwikkeling iets positiever bij handhavers zonder bodycam. Voor agressie en geweld tijdens een staande houding geldt eveneens hetzelfde: dat komt minder vaak voor dan een half jaar eerder, maar de afname is sterker voor handhavers zonder bodycam.

Er zijn dus positieve ontwikkelingen te zien, maar dat geldt voor alle handhavers waardoor we de positieve ontwikkelingen niet kunnen toeschrijven aan de bodycam. Als we handhavers vragen of zij zelf vinden dat zij minder agressie en geweld ervaren door de bodycam, wordt dat door 24% bevestigd. Bijna twee derde van de handhavers met bodycam zegt nog evenveel agressie en geweld te ervaren als voor de pilot.

Als het gaat om adequaat reageren op agressie en geweld, vinden de meeste handhavers zichzelf daar goed voor getraind en weten de meeste wat zij naderhand moeten doen. We zien ook hier een iets positiever beeld voor de handhavers zonder bodycam. De meeste handhavers met een bodycam geven aan dat hun eigen gedrag niet is veranderd sinds het gebruik van de bodycam.

Gemeente Amsterdam

Onderzoek, Informatie en Statistiek

Postbus 658
1000 AR Amsterdam

www.ois.amsterdam.nl